

Nyhedsbrev

For Foreningen HEXIS

Nr. 18. Maj 2004

Nyhedsbrevet er foreningen HEXIS' forum for diskussion og faglig udveksling. HEXIS' formål er at videreføre den franske sociolog Pierre Bourdieus tænkemåde med særligt henblik på empirisk forskning i samfundsmæssige praksisformer. Deadline for indlæg til næste nummer: 15. August 2004. Nr. 19 udkommer ca. 1. September 2004.

Redaktør: Carsten Sestoft, sestoft@hum.ku.dk

Redaktionel assistance: Anders Høg Hansen

Hjemmeside og arkiv for nyhedsbreve, arbejdspapirer m.v.: <http://www.hexis.dk>

Indhold

1. Redaktionelt (s1)
2. *Links/henvisninger*: London projekt om 'metropolitan habitus' og svensk socialmedicinsk artikel om 'habitus versus choice' (s2)
3. *Debat og kommentarer*: En kommentar til foreningens Foucault-arrangement på Copenhagen Business School, 24. marts 2004, af Anders Mathiesen (s3)
4. *Læserbrev*: Revision og evaluering 1, af Rigmor Lond (s4)
5. *Læserbrev*: Revision og evaluering 2, af Peer Østergaard (s6)
6. *Orientering*: Et speciale om feltet for arbejdsmarkedspolitik, af Anders Mathiesen (s6)
7. *Arbejdspapir*: Space Oddities II, af Anders Høg Hansen (s12)
8. *Artikel*: Competence-begrebet, af Carsten Sestoft + kommentar af Camilla Gregersen og svar af Carsten Sestoft (s24)

1. Redaktionelt

Dette nummer kan præsentere en mængde interessante indlæg - måtte det blive ved på den måde! Hvis det gør, er tanken om et egentligt tidsskrift faktisk realiseret. Anders Mathiesen kommenterer det sidste arrangement og præsenterer et speciale om arbejdsmarkedspolitik. Anders Høg Hansen leverer en opfølgning på sit indlæg fra nyhedsbrev nr. 14, hvor han bl.a. bruger Bourdieus feltbegreb på en sportsklub. Derudover har redaktørens løselige overvejelser om revision og evaluering i sidste nummer fremkaldt to indlæg, hvoraf specielt det første af Rigmor Lond bør læses af alle, der tror, at redaktøren ved, hvad han taler om: der er nogle nyttige og væsentlige korrektiver. Som antydnet i sidste nummer tages der i dette nummer også fat kompetence-begrebet, som Camilla Gregersen har kommenteret.

Som annonceret ved generalforsamlingen er det tanken at lægge nyhedsbrevet i lidt fastere rammer, hvilket vil sige dels at fastholde seks numre om året, dels at fastlægge en deadline for indlæg - måske det kunne animere nogen til at bidrage mere? Næste deadline er således 15. august.

Mht. indlæg må de også meget gerne pege på f.eks. danske (eller nordiske og meget andet) publikationer, links, aktiviteter og konferencer. Redaktørens stærke hang til alt fransk skal ikke forhindre nogen i at skrive indlæg om andre emner!

2. Links og henvisninger

Projekt om 'Metropolitan habitus' af G. Robson og T. Butler (University of East London)

To forskere fra University of East London - Garry Robson og Tim Butler - har lagt en omfattende projektbeskrivelse ud på hjemmesiden for London School of Economics. Projektet handler om Londons 'gentrification', dvs. om hvordan 'middelklassen' har indtaget London og dermed bogstavelig talt marginaliseret de mere ressourcetsvage. I undersøgelsen indgår et begreb om "metropolitan habitus".

<http://www.lse.ac.uk/Depts/london/econcomp/otherlon.htm>

Habitus i Socialmedicinsk artikel: Abstract til 'Habit versus Choice' en artikel af E. Lindbladt og C. H. Lyttken (Malmö Universitetshospital og Lunds Universitet). Indsendt af Kristian Larsen

Bestyrelsesmedlem Kristian Larsen har sendt abstraktet til en interessant socialmedicinsk artikel. Artiklen er skrevet af Eva Lindbladt og Carl Hampus Lyttkens fra hhv. Malmö universitetshospital og Department of Economics ved Lunds Universitet. Artiklen hedder 'habit versus choice: the process of decision-making in health-related behavior (*Social Science & Medicine*. 55 (2002) 451-465). Abstraktet er som følger:

"Området, altså ikke studiet af professioner og uddannelser til professioner inden for sundhedsområdet, men den sociale baggrund eller sociale positioner relateret til sundhed, - som er domineret af enten epidemiologiske studier (fx udbredelse af sygdom) eller socialmedicinske studier (fx at visse livsstile disponererer for visse sygdomme) - er også domineret af en særlig forestilling om sundhed og livsstil som produkt af rational choice. Her er gennemført et interviewstudie af 16 informanter, der repræsenterer forskellige positioner. De viser hvordan de forskellige sociale positioner gør brug af helt forskellige strategier og jo længere nede man er positioneret, des mere er man henvist til at afhænge af vaner (habit). "Hvorfor jeg bor her?" (vedkommende forstår ikke spørgsmålet), - "I was born here!". Mens positioner højere positioneret i større grad definerer sig selv som vælgende (choice), hvilket også i højere grad er fx økonomisk muligt for dem. Lavere sociale positioner beskrives ikke i et socialmedicinsk deficit (mangel-) perspektiv, men det beskrives fx som en "energy saving habit". Interviewundersøgelsen involverer Bourdieus praktikteori."

Debat og kommentarer:

3. En kommentar til foreningens Foucault-arrangement på Copenhagen Business School 24. Marts 2004

Af Anders Mathiesen

De to oplægsholdere [Afonso Moreira & Peter Triantafillou, red.] var tydeligvis ikke enige om alt, som det også vil fremgå af overhead-oversigterne på Hexis' hjemmeside, men de var afsluttende meget enige om, at Bourdieu var en stærkt normativ teoretiker. Det beror da vist på en - desværre ret udbredt - mis-forståelse af, hvad "*savoir engagé*" betyder i Bourdieus sprog. Måske er der ligefrem tale om - *miskendelse* og dermed symbolsk vold. At videnskabeligt arbejde har eller kan få politiske konsekvenser betyder ikke, at det er normativt. Jeg vil her gerne henvise til følgende korte uddrag fra en tidligere diskussion om videnskabeligt arbejde og politik, som bl.a. Bourdieu deltog i under overskriften:

"De intellektuelle i de sociale kampe"

Antoine Casanova - Et sidste spørgsmål, om relationen mellem det i strengeste forstand videnskabelige arbejde og de politiske og sociale kampe. En relation der virker i begge retninger. Den videnskabelige tilgang udelukker altså på én gang den falske neutralitet og den bornerte lydighed mod en direkte politisk ordre, hvem den så end måtte komme fra?

Pierre Bourdieu - Ja, jeg ville skelne meget skarpt mellem den normative ["*décisoire*"], voluntaristiske kritik og den form for kritik, som selve forskningens rationale implicerer, fordi den er forudsætningen for konstruktionen af objektet, fordi videnskabeligt arbejde forpligter til at gøre sit yderste for at efterprøve de gældende sandheder. Positivismen er en politisk teori, for så vidt som den kun registrerer det givne, som det giver sig til kende.

Tilsvarende er der netop nu [1975] inden for sociologien i USA meget røre omkring "etnometodologien" [jvf. debatten om 'the cultural turn' inden for samfundsvidenskaberne - O.a.], der bl.a. sætter sig som mål at beskrive den naive oplevelse af den sociale virkelighed, oplevelsen af den sociale virkelighed som selvfølgelig. Det kan være meget interessant, forudsat at man ved, hvad man gør, og ikke forveksler videnskaben om oplevelsen af den sociale virkelighed med videnskaben om den sociale virkelighed. Kritik er en uadskillelig del af den videnskabelige praksis. De prækonstruerede objekter [objets], dvs. de genstande [choses] der præsenterer sig selv som færdiglavede for videnskaben, de "sociale problemer" (de kriminelle, kriminaliteten, fængslerne) er ofte dårlige sociologiske objekter, når man tager dem som de er [dvs. som de umiddelbart kan ses - O.a.]. Kun i det omfang den er strengt videnskabelig, dvs. i det omfang den afslører det skjulte [dévoile], har sociologien en kritisk virkning ("Der findes kun videnskaben om det skjulte", sagde Bachelard).

(Oversat af Anders Mathiesen fra *La Nouvelle Critique*, no 87, 1975.)

Iøvrigt kan de særligt interesserede henvises til (den godt 60 sider lange) samtale Bourdieu havde med med Yvette Delsaut "*Sur l'esprit de la recherche*", hvor han - til ære for de frankofile - afslutter som følger: "... Je ne dit pas que j'ai tout réfléchi, mais je me suis dit que, étant donné tout ce qui se passe dans le monde en ce moment, et qui est tellement grave, il n'est pas possible, quand on est payé pour s'occuper du monde social, et qu'on est tant soit peu responsable, de garder le silence, de ne pas essayer de dire à tous un peu de ce qu'on croit avoir appris, aux frais de tous, sur ce monde..."

Paris, novembre 2001

4. Revision og evaluering 1

af Rigmor M. Lond

Kære Carsten!

Jeg må kaste mig over tasterne - du tager jo fat i netop mit forskningsområde p.t.: revision og regnskaber!!

Michael Powers forskningsmæssige projekt er en 'decentrering' eller problematisering af den 'revisionsgørelse' af samfundet, han mener at kunne iagttage - altså et kritisk projekt. Her fokuserer han bl.a. i høj grad på revisionsprincippers indtog i netop evalueringer i den offentlige sektor. Men han analyserer også "rigtig" revision. En spændende artikel om dette emne fra hans hånd er: Michael Power 2003. 'Auditing and the production of legitimacy'. I: *Accounting, Organisations and Society*, 28, 379-394. Her beskriver han forskellige mere eller mindre antropologiske analyser af revisionsbran-chen, hvor en af analyserne bl.a. fremhæver, at man ikke er revisor før man ser ud som en... (i følge artiklen er det angiveligt meget svært at opnå troværdighed som revisor, hvis man ikke ligner en kedelig hvid mand).

Du har ret i, at forskellen på revision og evalueringer bredt set kan forklares historisk, men for mig at se er den primære forskel på de to 'kunstarter', at revision oprindeligt udviklede sig som en kontrol af regnskaber og økonomiske aktiviteter (hvor opfindelsen af økonomien og økonomiske aktiviteter i sig selv også var et vigtigt skridt i kapitalismens udvikling, jf. også Chiapellos artikel, som du sendte med), mens evalueringer udspringer af en pædagogisk og mere akademisk tankeverden, og sigter på at fremme læring og udvikling ved, at man lærer af sine erfaringer. Formålet med evalueringer oprindeligt var altså IKKE kontrol - selvom det måske er blevet det - bl.a. på grund af revisionsgørelsen af samfundet...

I øvrigt er der på dansk forskel på begreberne 'audit' og 'revision' - hvor det første betegner en bredere udvikling af 'revision' til også at omfatte vurderinger og netop evalueringer, der sigter på at fremme læring frem for kontrol. Nogle ser direkte kontrol og audit som modsætninger. Audit betegner altså 'revisioner' af diverse forhold (f.eks. miljø, arbejdsmiljø, osv.), baseret på kendte principper, men som ikke udelukkende har som mål at en kontrol skal udføres (men også i høj grad at læring og udvikling skal finde sted). Begrebet 'revision' kendetegner på dansk mere den reelle (kontrollerende) regnskabsmæssige revision, som baserer sig på en række ret faste 'håndværksmæssige' principper, som alle revisorer anvender, når de reviderer et regnskab (hvis de ellers opfører sig korrekt i henhold til diverse revisionsstandarder og 'god revisionskik').

Ja: Det er i det hele taget imponerende at opleve denne revisorverden (som jeg er mit i nu - her i Deloitte), hvor revision er som en drejebog af givne handlinger, som udføres igen og igen.

Ja, rewind: Altså forskellen på revision og evaluering for mig at se er følgende:

Revision er eksplicit kontrol baseret på kendte historiske men dog dynamiske kriterier, hvor en virksomhed eller organisations handlinger vurderes på baggrund af tal i et regnskab (evt. nøgletal, f.eks. for et grønt regnskab). Altså en evaluering af kvantitet.

Evaluering er derimod en læringsorienteret vurdering af en virksomhed eller organisations handlinger ud fra mere uklare kriterier, der ikke altid er hensigtsmæssige. Altså mere en evaluering af 'kvalitet'.

Håber det giver mening!? Ellers vil jeg meget gerne skrive/diskutere med dig om det videre - det er som sagt det forskningsfelt, jeg sidder med nu...

Hvis du interesserer dig for evaluering og forskning i samme, kan jeg i øvrigt også anbefale dig at læse noget af den store nordiske evalueringsprofessor Evert Vedung, se f.eks. nedenstående link til et interview med ham: <http://www.ibf.uu.se/PERSON/evert/utvarder.html>

Har i øvrigt lige mødt ham til en ph.d. forelæsning - han var (også) et venligt menneske.

Og ang. revision og regnskaber er Peter Miller, stor britisk Foucault arvtager ikke til at komme uden-om - han er bl.a. årsag til, at revisions- og regnskabsforskningen i den grad er "foucaultiseret" - i en grad, så de har deres eget tidsskrift!! (Accounting, Organizations and Society).

http://www.sciencedirect.com/science?_ob=JournalURL&_cdi=5957&_auth=y&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=9cf452c230b3be1aa25456ccf5e0d4b9

Jeg fandt lige en af Miller seneste artikler på nettet:

'Governing by Numbers: Why Calculative Practices Matter'.

http://www.findarticles.com/cf_dls/m2267/2_68/77187768/print.jhtml

Den kan du måske (også) få glæde af at læse?

I øvrigt tak for referencerne om regnskab, revision og kapitalisme, det er gode artikler! /RML.

PS om revision: Rigmor gør opmærksom på, at *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* havde et temanummer om "Finansens rum" i 2003, nr. 146-147, hvor der bl.a. andet også er et par artikler om revisionsbranchen. Se <http://www.ehess.fr/centres/cse/actes.html>

Læserbrev

5. Revision og evaluering 2

Af Peer Østergaard

Som respons på indlægget om Michael Powers artikel om revision (audit), vil jeg bare lige sige, at vi her på DPU har en nyligt ansat professor i antropologi ved navn Susan Wright fra Sussex University, som lige har fået over tre millioner i et forskningslegat for at undersøge 2003-universitetslovenes betydning for universitetskulturen.

Susan Wright har sammen med Cris Shore skrevet en række artikler om det, hun kalder Audit Culture, og hun har bl.a. referencer til Michaels Powers bøger og artikler om begrebet "audit":

Audit cultures : anthropological studies in accountability, ethics and the academy / ed. by Marilyn Strathern (London : Routledge, 2000). I denne bog har Wright & Shore skrevet artiklen: Coercive accountability - The rise of audit culture in higher education.

Desuden kan nævnes artiklen "Audit Culture and Anthropology: Neo-Liberalism in British Higher Education" I The journal of the Royal Anthropological Institute vol. 5 nr. 4 December 1999.

Til slut vil jeg nævne bogen: Anthropology of policy : critical perspectives on governance and power, ed. by Cris Shore and Susan Wright (London: Routledge, 1997). Her har hun skrevet den

indledende artikel sammen med Cris Shore. Hun har desuden bl.a. skrevet om antropologiske studier af organisationskulturer.

Orientering:

6. Et speciale om feltet for arbejdsmarkedspolitik

Af Anders Mathiesen

Roskilde Universitetscenter. SOCIALVIDENSKAB

Anders Mathiesen – Nyt fra *feltanalyse-workshopen*

Maibritt Kerner & Kari Nesse:

Feltet for arbejdsmarkedspolitik

- En analyse af betingelserne for mødet mellem arbejdsmarkeds-institutioner og ledige (RUC 2003).

Umiddelbart betragtet drejer det foreliggende speciale sig om, hvad der foregår på et "individuel kompetenceafklaringskursus" på en AOF-daghøjskole. Men helt så enkelt er det ikke. Maibritt Kerner & Kari Nesse (MK/KN) har med deres case givet et bidrag til belysningen af *aktiverings-problematikken*. Aktivering synes at være, hvad arbejdsmarkedspolitikken i forhold til de arbejdsløse går ud på i Danmark her ved indgangen til det 21. århundrede, og det observerede og analyserede AOF-kursus er et eksempel på en udliciteret aktiveringsforanstaltning. Efter regeringsskiftet november 2001 søges aktivering i stigende grad reduceret til 'den kortest mulige vej tilbage til arbejdsmarkedet'.

Observationerne, som de to kandidater foretog som deltagere på AOF-kurset i en måneds tid, og de to arbejdsløses 'fortællinger' (Lotte og Niels), der udgør afhandlingens primære empiri, tjener primært til at få gjort synligt, 'hvordan arbejdsmarkedsinstitutionerne møder de ledige' (jvf undertitlen - se spec. s147ff). Det empiriske udgangspunkt og de socialhistoriske analyser tjener med andre ord til at *synliggøre* - dvs. objektivere, hvordan det går til at en folkeoplysningsinstitution med rødder i arbejderbevægelsen i praksis kommer til at fungere så 'meningsløst' eller hensynsløst i forhold til de arbejdsløse, og hvad det er for sociale mekanismer der får både kursisterne og daghøjskolens medarbejdere til at 'deltage i spillet', som f.eks når Lotte kategoriserer sig selv som 'umotiveret' (s62 og 'rammen' s50ff).

Specialet og fremstillingen i afhandlingen sætter med andre ord 'fokus på de institutionelle betingelser for det individuelle kompetenceafklaringskursus samt baggrunden for, at disse betingelser ser ud, som de gør' (s14). MK/KN sætter derfor fokus på det felt, som de individuelle kompetenceafklaringskurser befinder sig i (s15). Dvs. det arbejdsmarkedspolitiske felt, som det har udviklet sig i Danmark siden 1960'ernes højkonjunktur, hvor arbejdsløshedsprocenten var reduceret til et minimum - ca. 2 pct. (s91).

Den indledende redegørelse for fremstillingens "konstruktion" giver en nyttig kortfattet oversigt og begrundelse for afhandlingens 'utraditionelle' opbygning (s5). Det er imidlertid først i de afsluttende "Refleksioner over vores konstruktion" (s141-157) rationalet i afhandlingens fremstilling *forklares* - dvs. bagefter fremstillingen af empirien og analyserne og

bagefter læsningen, som en eftertænksom objektivering af videns-tilegnelsesprocessen, hvor arbejdet med selve fremstillingen (dvs. skriveprocessen) altså også har givet afgørende indsigter (se f.eks. refleksionerne om hvor svært det var at formidle til de arbejdsløse på AOF-kurset, at det var 'den måde, som de arbejdsløse blev mødt af de institutionelle betingelser' de fokuserede på i deres speciale (s147) og hvordan de metodisk har arbejdet med dette formidlingsproblem - s153f). Pointen med den 'utraditionelle' placering af forklaringen er, at læserne først har de relevante forudsætninger for at forstå refleksionerne, når de kender grundlaget for dem (dvs hele arbejdsprocessen som den er fremstillet i afhandlingen).

Tilsvarende giver MK/KN en nyttig oversigt over de anvendte begreber i kapitlet om specialets "Teoretiske ramme", og de giver en præcis præsentation af Bourdieus feltanalytiske tilgang med inddragelse af 'deltagende objektivering' efter inspiration fra "The Weight of the World". Men det er egentlig først når disse principper anvendes til at konstruere og indramme Lottes og Niels' *fortællinger* (s.47-76) og til at historisere de modstridende positioner i "øjebliksbilledet" (s79-137), det viser sig hvad de betyder - som MK/KN selv gør opmærksom på i de afsluttende "Refleksioner...", hvor de demonstrerer en sikker beherskelse af den teoretiske tilgang og de forskellige metoder de har anvendt (f.eks. 146ff - om deres 'relationer' til kursusdeltagerne og til vejlederne). Refleksionernes placering til sidst i afhandlingen er altså primært af hensyn til læserens aktive tilegnelsesproces (jvf. iøvrigt Bourdieus redegørelse for principperne i "The Weight of the World").

Kapitlet om "Et øjebliksbillede - kampe i det arbejdsmarkedspolitiske felt" er en skitse til en feltkonstruktion, som er baseret på en omfattende registrantanalyse (s155 - se materialet s.169-232). Dette øjebliksbillede er primært en beskrivelse - et billede - af de skillelinjer, der umiddelbart kan iagttages i de aktuelle tovtrækkerier om 'reguleringen af AF' og specielt om udformningen af forskellige aktiveringsforanstaltninger (s33). Det er alene en indledende indføring, som kan skærpe blikket for de modstridende interesse-positioner der gør sig gældende i feltets kampe (mellem et deltagerorienteret *velfærdsrationale*, et kvalifikationsorienteret *investeringsrationale*, et incitamentsorienteret *besparelsesrationale*, et forvalterteknisk *effektiviseringsrationale* og et virksomheds-servicerende *markedsøkonomisk privatiseringsrationale*).

Mere konkret opridses i "Relationen mellem AF og vores daghøjskole" (s34ff), hvordan daghøjskolen er blevet omfunktioneret (fra at være en velfærdsorienteret folkeoplysningsinstitution med et deltager-orienteret rationale til en markedsorienteret servicevirksomhed underlagt et forvaltningsmæssigt effektiviseringsrationale) - som led i markedsorienteringen af den offentlige sektor ("*modernisering*"). Fremstillingen skal primært henlede opmærksomheden på, at den ændrede relation til AF har betydet, at 'daghøjskolerne gives meget klare økonomiske incitamenter til at være imødekommende og samarbejdsvillige over for AF's ønsker' (s39 - for en uddybning se opsummeringen s89f). Det er simpelthen et spørgsmål om daghøjskolens overlevelse - som arbejdsplads: 'Specielt når de institutionelle betingelser og konkret det førnævnte jobtræningstema, som gennemsyrrer kurset, tages med i betragtning, bliver det klart, at *vejlederne* har yderst begrænsede muligheder for at tage hensyn til deltagerens ønsker, men i stedet disponeres til at tænke på kursets resultater'(s41). 'På vores daghøjskole udmønter det sig bl.a. i de nærmest daglige individuelle samtaler med vejlederne, som sat på spidsen handler om at få overtalt (tvinge) de ledige til at synes, at offentlig

jobtræning er svaret på deres problemer' (s.133 - se også Lotte og Niels samt s88n om jobtræningstemaet).

Specialets indledende "øjebliksbillede" er altså primært en beskrivelse af diskussionen om forandringer af aktiverings-foranstaltningerne for arbejdsløse fra slutningen af 90'erne frem til situationen efter regeringsskiftet november 2001. I kapitlet om "Arbejdsmarkedspolitikens udvikling" (s91-137) redegøres mere systematisk for de modstridende interesse-positioner i det arbejdsmarkedspolitiske felt. Arbejdet med de arbejdsløse på daghøjskolekurset er den 'synlige' case, og i "Kampen om daghøjskolens kurs" (s80-90) forklares, hvordan denne omfunktionering af daghøjskolerne på én gang er led i gennemsættelsen af og et produkt af den incitamentsorienterede forståelse af arbejdsløsheden (dvs. økonomernes *rational action* theory, der lå til grund for 1980'ernes markedsorientering af den offentlige sektors institutioner - f.eks. AF og daghøjskolerne, og som er det teoretiske grundlag for både det 'incitamentsorienterede', det 'forvalter-tekniske' og det 'virksomhedsservicerende' rationale).

Den teoretiske forklaring uddybes i redegørelsen for 'diskursen om strukturproblemer' (de kollektive overenskomsters stive lønstruktur, dagpengereglerne, AF-institutionens organisering mm.) (s119f, spec. 128). I løbet af 1990'erne blev den velfærdsteoretiske forståelse af arbejdsløsheden som 'uforskyldt' i stigende grad fortrængt af den nyliberalistiske doxa om at arbejdsløsheden skyldes *strukturelle forhold*, der fratager de arbejdsløse de 'nødvendige' incitamenter til at tage arbejde. 'Arbejdsmarkedspolitikken blev sat igennem via institutionelle forandringer som fremmede markedsorienteringen og dermed interessen for at servicere erhvervslivet. Med andre ord fik de arbejdsmarkedspolitiske institutioner incitamenter til i praksis at skærpe de lediges pligter til at være 'omstillingsparat' i form af at være villig til at tage et hvilket som helst anvist arbejde, at aktivering skulle 'målrettes' erhvervslivet. Derved mødes de ledige af institutioner, der arbejder ud fra, at de ledige selv er skyld i ledigheden, fordi de enten mangler evner eller engagement. Det at arbejdsløshed nu defineres som et strukturproblem, betyder med andre ord, at fokus er flyttet fra strukturerne til de enkelte individer, og derved er selektionsmekanismerne skjult - også for de ledige. På denne vis kommer omorganiseringen af de arbejdsmarkedspolitiske institutioner samt diskursen om flaskehalse til at fungere som en effektiv form for symbolsk vold' (s133).

Konstruktionen af det arbejdsmarkedspolitiske felt sammenfattes i "De institutionelle betingelsers rum for de lediges behov" (s135-137). MK/KN viser her hvilke positioner der var dagsordenssættende i henholdsvis 1960'erne og 70'erne (s102), efter regeringsskiftet september 1982 (s116) og under de socialdemokratisk-radikale regeringer i 1990'erne, der i forlængelse af Zeuthen-rapporten gennemførte en trefaset arbejdsmarkedsreform som institutionaliserede "retten og pligten til aktivering" (s126 og 132). Afsluttende opsummerer de 'øjebliksbilledet' af den aktuelle situation efter regeringsskiftet november 2001, hvor det 'virksomhedsservicerende rationale' er blevet næsten altdominerende (s133).

På denne måde konstruerer de det arbejdsmarkedspolitiske felts samlede repertoire af positioner her i begyndelsen af det 21. århundrede (i forlængelse af "Øjebliksbilledet" i det indledende kapitel og med en række anskueliggørende henvisninger til Lottes og Niels' fortællinger). Med daghøjskolen som den 'synlige' case historiserer de det arbejdsmarkedspolitiske felts institutioner (AF, kommunale og andre beskæftigelses- og kursusforanstaltninger osv.) og de forskellige lovgivningsmæssige reguleringer - dvs. aktiverings-foranstaltningernes institutionelle betingelser. MK/KN demonstrerer her en meget

omfattende viden om og et sikkert overblik over det arbejdsmarkedspolitiske felts udvikling, og de demonstrerer en sikker beherskelse af den valgte feltanalytiske tilgang og Bourdieus teori om symbolsk vold.

Som afhandlingen er bygget op, bruger MK/KN allerede i det indledende 'øjebliksbillede' nogle kategorier og nogle betegnelser for det arbejdsmarkedspolitiske felts modstridende positioner, før de har præsenteret eller konstrueret dem. Men på denne måde får de netop mulighed for at *forklare*, hvordan de har konstrueret dem undervejs i undersøgelses- og analysearbejdet. Det var netop ved efterhånden at få konstrueret "ensemblet af modstridende positioner i feltet" - dvs. det arbejdsmarkedspolitiske felt og subfeltet for daghøjskolernes arbejde med de arbejdsløse, at de to kandidater blev istand til at forstå det de 'så' og det de 'oplevede' på det 'individuelle afklaringskursus' på AOF-daghøjskolen. På denne måde blev de istand til at forstå, hvorfor daghøjskolelærerne '*mødte de arbejdsløse*' som de gjorde.

Sammenfatningen i "De institutionelle betingelsers rum for lediges behov" viser, at de har konstrueret et særligt udsnit af det arbejdsmarkedspolitiske felt - nemlig feltet for arbejdet med arbejdsløse. De har anskuet feltets kampe mellem de modstridende institutionelle og organisatoriske positioner fra de arbejdsløses perspektiv, 'da det er dem som befinder sig i en udsat position' (s5 se også 142f). Dvs. de har anskuet og søgt indsigt i "i hvor høj grad de institutionelle ændringer tager hensyn til de lediges interesser" (s135).

Det er nok værd at bemærke, at den afsluttende redegørelse for de refleksioner de har gjort sig undervejs i arbejdet og ikke mindst ved afslutningen af fremstillingen af afhandlingen også gør rede for, hvordan arbejdet med den empiri, der er præsenteret i afhandlingens 1. afdeling - arbejdet med Lottes og Niels' fortællinger, faktisk har været en afgørende forudsætning for at de to kandidater har fået blik for og tilegnet sig indsigt i, hvordan de institutionelle betingelser og de deltagendes objektive positioner i undersøgelsesfeltet (AOF-daghøjskolen) får betydning for både deres egen og deltagernes forståelse af arbejdsløsheds- og aktiveringsproblematikken (f.eks. s142 om interview m Lotte), - og hvordan disse forhold får betydning for deres mulighed for at 'bryde' med feltets doxa (se 147m).

Det kan specielt fremhæves, at MK/KN så eksplicit forklarer, hvordan 'rammen' til de to fortællinger (Lotte og Niels) tager sigte på at give læsningen et bestemt perspektiv - nemlig at henlede læserens opmærksom på de arbejdsmarkedspolitiske institutioners måde at "*møde*" de arbejdsløse, og at denne relation i høj grad konstitueres af 'institutionernes objektive betingelser' (s154 - evt. cit. 154n). Her gør MK/KN altså opmærksom på, at "rammerne" og de konstruerede fortællinger - selv om de kommer meget tidligt i fremstillingen - jo faktisk i høj grad bygger på den historiserende konstruktion af det arbejdsmarkedspolitiske felts positioner i det omfattende kapitel om "arbejdsmarkedspolitikens udvikling", som i afhandlingens fremstilling først kommer efter 'fortællingerne', der på denne måde "perspektiveres", samtidig med at de på denne måde kan bruges til at anskueliggøre, hvad de forskellige ændringer i lovgivningen og de administrative reguleringer betyder.

Det er først efter den historiserende perspektivering, at det for alvor står klart for læseren, hvorfor de arbejdsmarkedspolitiske institutioner (f.eks. AOF-daghøjskolen og dens medarbejdere) *møder de arbejdsløse* så '*meningsløst*' her i begyndelsen af det 21. århundrede i Danmark. Afhandlingens 'utraditionelle' opbygning repræsenterer en meget fornem anvendelse af principperne fra "The Weight of the World"

Den foreliggende afhandling repræsenterer et ganske omfattende arbejde. Maibritt Kerner & Kari Nesse påpeger undervejs gang på gang, at det ikke er de enkelte personer der 'frit' forholder sig til hinanden (s14, 34, 41, 42, 51,89, 133). Interaktionen på AOF-daghøjskolen mellem de arbejdsløse og vejlederne er netop betinget af "*De institutionelle betingelsers rum for lediges behov*".

De to kandidater fortæller selv, hvor svært det var at formidle til deltagerne på AOF-kurset, at det ikke var de arbejdsløses individuelle historie de fokuserede på, men at de søgte indsigt i den måde institutionerne og kompetenceafklaringskurset mødte de arbejdsløse deltagere (s152f). De søgte indsigt i, hvad det er for 'betingelser' der konstituerer 'mødet' mellem aktiveringsinstitutionerne og de arbejdsløse - med AOF-kurset som den 'synlige' case.

Den teoretiske konstruktion af 'ensemlet af modstridende positioner i det arbejdsmarkeds-politiske felt' er en måde at *synliggøre*, at det ikke primært er kursisternes og vejledernes holdninger - men derimod de institutionelle betingelser for arbejdet med arbejdsløse, der skal i fokus.

Arbejdsrapport

8. Space Oddities II

Af Anders Høg Hansen

Fortsættelse til 'Space Oddities I' i Hexis nyhedsbrev nr. 14.

Space Oddities I var en introduktion til udvalgte britiske forskningsartikler og projekter om børn og unges modificering og prægning af voksentilrettelagte rum - herunder med nogle få overvejelser om brug af Bourdieus felt-teori til forståelse af ungdomsmiljøer. Indlægget var produceret efter et spørgsmål fra Hexis nyhedsbrev redaktør Carsten Sestoft: "er ikke hele denne emnekreds, der drejer sig om børn og unges relativt selvforvaltede dannelse af sociale mønstre og hierarkier et underbelyst område?". Bourdieus feltteori er anvendt på en sportsklub i dette indlægs anden del.

Tekstanalyse og sociologi

I dette arbejds papirs første halvdel forsøger jeg at indfange og analysere ungdomskultur via begreberne *bricolage* fra Levi-Strauss og *mytologi* fra Roland Barthes i relation til en underliggende kulturgeografisk opmærksomhed på unges rum: som for eksempel via nyere britiske studier af gade- og klubmiljøer med brug af begrebet *third space* (hos Hugh Matthews m.fl. via Homi Bhabha) præsenteret i *Space Oddities I*.

Dette følges op af en diskussion af Pierre Bourdieu's begreb *felt* og et mini casestudie af en sportsklub, herunder en diskussion af de forskellige tilgange. Min hensigt er at afprøve, hvorvidt feltteorien tilbyder nogle andre former for indsigter end de mere tekstanalytiske og kulturgeografiske greb; et mere 'køligt overblik' over nogle dybereliggende strukturelle forhold og nogle interne konkurrenceelementer i grupper, der kan tænkes at vise, at enkeltinviders handlemuligheder i den sociale virkelighed indorder sig efter felt-bestemte fællesnævnerne? Endelig kan feltteorien måske hjælpe til at forstå ungdoms- og subkultur som processuel *strid*, som presser unge ud i forsøg på kapital-udskiftning og tilkæmpelse?

Til at begynde med udfolder jeg forskellige tekstuelle 'greb', som ofte har fundet anvendelse i den senere britiske cultural studies tradition. Traditionen var i perioden før den lod sig inspirere af fransk strukturalisme og lingvistik mere beskrivende og løsagtigt etnografisk, læs blot Richard Hoggart *The Uses of Literacy* og Paul Willis *Profane Culture*¹ for at nævne to afgørende bidrag til traditionen. De tekstuelle redskaber i analysen af sociale miljøer bidrog til, at det hverdagslige i kulturen - de ting vi gør og siger, måden vi klæder os, og det vi gør i bestemte grupper - kunne analyseres som symbolsystemer, med underliggende halv-skjulte værdier og ideologier, der for de involverede mennesker i en bestemt kultur/subkultur kom til at give bestemte meninger i specifikke kontekster. Dvs. ting, tøj, talemåders 'mening' blev omformet, 'slebet til' og tog bestemte fællesbetydninger i de kontekster, de blev brugt (efter Hebdige, 1979, Barthes, 1993, Willis, 1978 og Levi Strauss, 1962).

Jeg indleder med nogle generelle betragtninger om ungdom som fænomen og om det at blive voksen.

Grov-historisk skitse om at blive voksen

Middelalderens ikoner portrætterer ikke børn, her findes kun miniature voksne. Da børn kunne gå, tale, lytte og forstå, løfte en kævle, og spise selv - groft sagt - var de klar til at indgå i voksenfællesskabet. Det er først fra det 15. århundrede at 'barnet' tildeles en distinkt natur og særlige behov. Den gradvise udvikling mod en industriel kapitalisme, urbaniseringen og introduceringen af det formelle skolesystem ændrer barnets liv fundamentalt. Barnet tildeles nu, af de voksne, nyopfundne sfærer for disciplinering og opdragelse og beskyttelse (se mini feltstudium senere i artiklen). Disse var set som nødvendige for at kunne fungere i voksenroller

¹ Et ufrivilligt morsomt citat kan måske anskueliggøre løsagtigheden: "There is a husky voice which I have often heard, and heard only there, among working class girls of the rougher sort; it is known among the more 'respectable' working-classes as a common voice. But unfortunately, I have not sufficient knowledge to pursue this examination of manners of speaking" (Hoggart, 1957: 21). Citatet er dog ikke bragt for at nedgøre hverken Hoggarts eller Willis banebrydende arbejde i øvrigt.

og tage ansvar i det gryende moderne samfund. I begyndelsen af denne epoke, var det dog mest de resourcestærke, der kunne afse mulighed for at barn-dømme de yngste mennesker et spacialt og temporalt adskilt forløb ind i voksen-dommen.

På samme måde som *barndommen* var kreeret, er begreberne *teenager* og *ungdom*, hvor dog kun førstnævnte er alderspecifikt. Det var middel- og overklassens mulighed for at forlænge deres børns skoling, som var med til at danne denne periode for modning mellem barn og voksen. Det halvoksnede menneskes 'vej op' /opvoksning, på engelsk udtrykt i begrebet *adolescence* (adult / ascent) er konstrueret som en gennemgang fra uskyldigt barn til ansvarsfuld voksen. Begrebet *teen-ager* (thirteen til nineteen) er også brugt om denne periode, hvor den unge gennemlever adskillige juridiske og kropsligt fysiske overgange, som for eksempel at få lov/blive *lovlig* og voksen til at købe alkohol, have sex med andre, få børn (og abortere), tjene penge, aftjene værnepligt, køre bil, avancere i foreningslivet og på idrætshold, og stemme ved politiske valg. Den unge opbygger - med den kapital vedkommende har i ryggen - yderligere kapital, herunder grunduddannelse, til at deltage som voksen på arbejdsmarkedet, uden for arbejdsmarkedet, eller i videregående studier. Den unge bliver med andre ord tildelt rettigheder og pligter som *samfundsborger*. I efterkrigstiden har ungdommen, og i særdeleshed teenagerne (og vel inden for de sidste 15 år også børn!) slået igennem som forbrugere og segmenter, med en langt større rolle i virksomheders markeds-orientering.

Vi kan så her tale om ungdomsgeografier særskilt fra andre geografier, dvs. isolere objektet (som nogle historiebøger bringer afsnit om kvinder og siden handicappede tilsidst) eller se på den rolle unge spiller som del i en række af vort samfunds geografier, på værelsets skumgummi-madras, i klubben, i skolen, på nettet og på gaden. ⁱ Gadelivet vender jeg tilbage til senere i artiklen. Det er nok en god ide at pendle mellem disse perspektiver: at se ungdommen som unik, men samtidig også i overlappende, og gensidigt påvirkende, relation - dvs. som en uadskillelig del af andre geografier/noget større².

Den strukturerende unge

Tekstteoretiske tilgange til beskrivelse af ungdomskultur, som f.eks. Dick Hebdiges *Subculture. The Meaning of Style*, lægger vægt på unges egen 'cut and paste'-kombinatoriske konstruktion af en egen kultur i relation til det omgivende samfund. En tilgang som denne betoner selvskabelse og forsøg på at tilkæmpe sig og farve egne rum-meligheder, personligt så vel som i videre geografisk forstand. Dette perspektiv kommer hermed til, foreløbigt, at nedtone betydningen af, den *strukturerede* unge - som måske vil være mere toneangivende i en Bourdieusk feltteoretisk analyse. I stedet er vægten lagt på den unge som agent og som *strukturerende* væsen, i sin udfoldelse i, og i prægningen af et felt. Der er hermed lagt vægt på den unges forsøg på, synkront og tilsyneladende 'spontan', at finde fodfæste og konstruere sig

² Det historiske rids er baseret på G. Valentine, T. Skelton og D. Chambers (1998). Der ses her bort fra den klassiske og hovedsagligt psykologiske litteraturs studier af *barnet* (da artiklen handler om *unge*), som f.eks. Stanley Hall, Freud, Piaget, Rousseau, I. og P. Opie, Erikson m.fl. overbevisende opsummeret i P. Cohen (1997).

selv. Den unge klipper først og fremmest fra deres jævnaldrende, men også i mere bred forstand fra medier, produkter, idoler, og sågar også forældre/familie i en mere diakronisk socialiseret forstand.

Der ligger i denne tilgang et fokus på en tilsyneladende spontan menings-producerende praksis, hvor nu og før hele tiden er til forhandling, og hvor forskellige aspekter - cowboystøvler, fløjls-Levis og grøn polka-prikket skjorte? (beatnic?), eller lædervest og farverigt strithår med ringe i næsen (punk?) - bringes sammen, og i selve stilens praksis i et givet rum gives en særlig/ny mening. Cowboystøvler som generelt koncept, for eksempel, bærer på nogle mere eller mindre universelle meninger pga. deres historie, mens støvlernes konkrete mening eller udtryk afhænger lige så meget af, hvilken sammenhæng de bruges og 'praktiseres'. Vi har derfor brug for dels en analyse af ting og tegn for at kunne redegøre for de underliggende strukturer i vores kulturpraksis og betydningsdannelser, som hos Dick Hebdige. Men vi har også, på den anden side, brug for en feltteoretisk redegørelse for de relationelle, skjulte og dynamiske konstruktioner og kampe efter kapital og signifikation, som hos Pierre Bourdieu.

I artiklens titel ligger en underliggende tese omkring skabelse af det ualmindelige, og det ualmindelige som en ungdommelig forstyrrelse, en *space oddity* der forrykker den hegemoniske spatiale orden. I denne forbindelse vil jeg kort skitsere begreberne *youthnicity* og ungdomsoffentlighed: *Youthnicity* er en sammentrækning af ungdom og etnicitet, ifølge Flemming Røgilds, opfundet af sociologen og lingvisten Roger Hewitt (Røgilds, 1993). Hvorvidt byen, '-city', også er tænkt ind, vides ikke. Men når vi tænker på *byer*, tænker vi måske også straks *gader* - og dermed også *unge*? At knytte et begreb som etnicitet til et mere dynamisk og temporalt fænomen som 'ungdom', ryster begrebet 'etnicitet', der - i det mindste i en commonsense forstand (ikke i en kulturteoretisk) - ses mere tidløs, statisk og ikke-hvid (se bl.a. afsnit om Les Backs arbejde i *Space Oddities I*). *Ungdomsoffentlighed* tematiserer inklusion, indflydelse og anerkendelse af den unge i en voksen offentlighed, så vel som åbner en kamp for, hvad der er hhv. ung og voksen offentlighed, og om muligheden for særlige unge rum/offentligheder. Debatterne præger medierne næsten dagligt: fra sammenstød og 'støj' i offentlige rum på Nørrebro til *centerrotternes* forsøg på at erobre territorium i det nye storcenter *Fields* (Sophie Alvi, 2004).

Bricolage og mytologi

Bricoleuren er i familie med det vi kalder 'gør-det-selv' manden/kvinden, en selvhjulpen, mere eller mindre autodidakt *Jack-of-all-trades*, i Levi-Strauss' udlægning - omend Levi-Strauss gør opmærksom på forskellene mellem handy manden og bricoleuren (Levi-Strauss, 1962: 16-33). Bricoleuren klarer sig med 'what ever is at hand', hans skabelser er rå og naiv kunst (Levi-Strauss, 1962: 17). Han kan en række snedige kneb på en række områder, og det selvom hans redskaber og repertoire er begrænset. Det er med kombinationen af det forhåndenværende, og gennem erfaringen med en række tidligere trial-and-error metoder, at bricoleurens kreationer bliver til. På den måde ligner han Michel de Certeau's *taktikker* - imodsætning til *strategikeren*. Direktøren, manden på plateauet, der har overblik og midler og magt. Taktikeren arbejder 'på jorden', modus operandi-manøvrende med ryggen mod muren, som en husmor eller

mekanikerlærling, der søger at transformere en vanskelig situation til noget mere tåleligt: billigt svinekød i Irma på torsdag eller en smøg med gutterne mens Mester er ude.

Bricoleuren eller taktikeren, der praktiserer en 'art of the weak' (de Certeau, 1984) er ikke som ingeniøren og akademikeren, der søger, eller burde søge, altid at udvide repertoire, at opfinde, finde og vælge de rette redskaber. Han stræber ikke efter ny viden/det originale, eller at analysere situationen til bunds. Bricoleuren, derimod, griber fat i en bestemt tro, eller en tidligere begivenhed eller 'mytologi', som hun/han hæfter sig på i udforskningen af et nyt problem. Selve den mytiske tankegang er en intellektuel form for bricolage, siger Levi Strauss. Bricoleuren, kunne man måske sige, finder en passende lille flad plade og banker i gulvet over det ormædte hul i gulvbrættet for at standse den uheldige udvikling og lægger et kludetæppe over. Håndværkeren/ingeniøren skifter det sygdomsramte bræt/gulvplade, eller måske hele gulvet i den stue, samtidig med at han undersøger hele huset for orm, sparer op til et nyt hus m.v. Bricoleuren er ikke abstrakt eller meget teoretisk, han handler i nuet, er *to-the-point* og *streetwise*.

Med denne introduktion nærmer jeg mig pointen: bricoleuren på udkig efter tegn og lappeløsninger, reagerende på en situation. *Stil* kan ses som en form for bricolage! (Hebdige, 1979) - en ungsomsbricolage, dvs. en selviscenesættelse af det forhåndenværende, et udvalg blandt de ting vi får smidt i hovedet via reklamer, autoriteter, medier osv. Indadtil giver kombinationen en bestemt stil mening for de pårørende, men udadtil kan den virke mystificerende eller svær at afkode som kohærent. Bricoleuren er det konkrètes videnskabsmand; kluns, ting og musikgenrer kan kombineres på mange måder. Der er tale om en appropriering af 'commodities'/produkter, en eksplosiv sammenhægtelse (conjunction), der fungerer som adhoc respons til et omgivende samfund (Hebdige, 1979: 103-114). Hebdiges bog er allerede flere årtier gammel, fra 1979, og den reflekterer over 60erne og 70ernes ungdomskulturelle vækst, fra *mods*, *glamrock* over *hippies* til *punks*. Dens indsigter og analyser - som har haft stor indflydelse på humaniora studier og særligt britisk *cultural studies* i Storbritannien i 80erne og 90erne - er mindst lige så væsentlige i dag, hvor synkretismen ikke er døende, snarere tværtimod. Der er i alle tilfælde tale om nogle sub-systemer, der til trods for det kombinatoriske og foranderlige i stil-bygningen, i følge Paul Willis fremstår 'homologe' (Willis, 1978) eller som en helhed (Hebdige, 1979) og meningsklare for de involverede på en meget spontan og naturlig måde.

Roland Barthes har også set på de mest hverdagslige aktiviteter som båret af et underforstået sæt af koder og symbolsystemer, det naturaliserede (what goes without saying), det plan hvor ideologi trives, fordi den fungerer bedst lige under det reflektive og bevidste. En subkultur tager et tegn og transformerer det til noget andet i en bestemt brug og kombination. Barthes undersøger underliggende betydninger og tegn i brydning, som for eksempel representation of romere på film, sæbepulver osv, 'the significant hidden', det han kalder det mytologiske, som viser sig som det naturlige (Barthes, 1962). Stil i subkultur er et skridt ved siden af det 'normale' (hegemoni), en udskillelse, men også en identifikation. En ungdoms-subkultur er et udtryk for, at en tidligere konsensus eller hegemoni - en domans der præsenterer sig som en naturlig orden og som skaber samtykke - er brudt sammen (Hebdige, 1979: 14-19 via Stuart Hall og Gramsci).

Disse bøger om kultur blandt unge i moderne vestlige samfund er skrevet i en tid, hvor *rum* og *krop* men også fantasi eller leg kontra 'virkelighed' måske ikke var så sammenpresset, overlappende og modeleret som nu (vaklende hypotese); en tid uden internet, emails, mobiltelefoner, computerspils'realitet', 3D mixed reality i experimentarier og kropsmodificerede silikonebabes, Stjerne for en Aften, Robinson og Buffy the Vampire. År 1980 og deromkring var vel tiden for *Soap*, *Cheers/Sams Bar* og *Fame*, så vidt jeg husker. Men tænd nu i dag for dit tv en søndag eftermiddag og se på de unge på et udvalg af de kommercielle kanaler i nogle timer. En stor del af dem spiller vampyrer, cyborgs, hekse, halv-monstre, fortids-bravehearts og absolut karatekyndige. Mange af de mest populære biograffilm handler også om halv-mennesker, eller det menneskelige mod det maskinelle: terminatorer, 'udvalgte' i matrixer, sørøvere, harry potter og hobbitter osv. Måske er det blot en fortsættelse af tidligere tiders subkulturer og fantasiverden: Fra Twilight Zone og Månebase Alfa til Tomb Raider?, fra Peter Pan til Harry Potter?

Intern konkurrence - feltteori

De ovenstående tekstuelle greb kan med rette kritiseres for at negligere nogle hårdere strukturelle socialisations-processer, hvor de grupper man tilhører – og er afhængig af – og de sociale ringe man er en del af i meget stærk grad former adfærd, holdninger og kroppe. Dette er en meget generel sociologisk betragtning, som jeg skal forsøge at konkretisere via nogle Bourdieu artikler og et mini-feltarbejde som supplement til Hebdige's stil-som-bricolage tese.

Det overbevisende ved Bourdieu's feltbegreb er, så vidt jeg kan se (her anvendes et udvalg af artikler: fra 1990, 1993 og i Broadys fortolkning, 1991), at begrebet gør det muligt at analysere et menneskes handlemåder i en gruppe i en social sammenhæng *dels* som nogle kapaciteter, der er afledt af nogle grundliggende dispositioner indlejret og omformet ad åre, men *også* at de selvsamme adfærdsformer, stile og holdninger kan ses som handlinger, der sker i relation til specifikke situationer, hvor det ikke er *regler* der ageres ud, men istedet at der handles ud fra en ikke-mekanisk, og dog spontan logik (Bourdieu, 1990). Det er en logik, der er dirigeret mod bestemte resultater, handlinger og udtryk, men som ikke nødvendigvis er bevidst om endemålet: en praktisk sans tillært, men lige så vigtigt: også lærende. Agenterne *gør/handler* dels *hjulp*, men også *begrænset* af en længere tids exponering i et bestemt miljø, hvor man har på ryggraden, hvad der forventes som 'normalt' at gøre. Særlige subkulturelle adfærdsformer og miljøer kan dermed ses ikke blot som reflekterede, besluttede og mere eller mindre individualiserede forsøg på bricoleuristisk handy-man stilisering eller reaktion mod hegemonier, men ligesåvel en ganske normal, og meget lidt oprørsk eller identitets-bevidst handling i et bestemt sub-system eller felt. Der er hermed ikke tale om en gruppes velovervejede menings-systemer, eller 'native rationalization' a la Levi Strauss, men istedet mere praktiske årsager og virkninger, som Bourdieu siger (Bourdieu, 1990: 3-33).

Den interne konkurrence i et felt er ikke så toneangivende i Hebdige's analyse af subkultur. Lad mig i stedet antage, at gruppen, subkulturen, henter sin dynamik og slagkraft fra den indre konkurrence, nogle indre ryk og udskilninger, som får andre til at følge med. Som Sex Pistols på

tur eller en Tour de France udbryder, kan 'fortroppen' (musikalsk eller på cykel) pludselig brænde ud, når eksplosionen er overstået. Med feltbegrebet ved hånden vover jeg at argumentere for, at subkulturelle svingninger og signifikation former sig a la en Tour de France etape eller Top of the Pops/Boogie liste, med udskilning og indhentning, stilbrydninger og stilefterligninger, dvs. en intern dynamik og strid i et felt. Eller som Broady siger: et felt opstår, når mennesker strider om symbolske eller materielle tilgange (Broady, 1991: 267) - som for eksempel et pophit eller bjergtrøjen. Men kan vi så forstå Beyoncé Knowles, som hun flytter kroppen på en scene, eller en ensom Tour de France rytter i front på hans 'scene', som en pludselig udskilning/dans afledt af vedkommendes evner og determination i øjeblikket? Eller som et resultat af nogle særlige historiske betingelser og eksponeringer over tid? (begreber fra Bourdieu, 1993, eksemplet er mit eget). Dvs. en træning i feltet, som vedkommende pludselig omsætter i 'the right thing to do' (Bourdieu, 1990). Begge dele! Eksemplet med Beyoncé er lokkende, men måske er Bourdieus eksempel med en tennisspiller bedre, da tennisspilleren improviserer inden for en ramme af handlemåder, mens Beyoncé måske optræder mindre improviserende i en serie af nøje indøvede hoftevid. For begge er det, når rammen/kanten udfordres eller overskrides, at ny stil og ny læring realiseres. En subkultur er dermed betinget af, og er blevet til af, et tidligere stil-brud. Den er en kombination af nogle muligheder i feltet hidtil u-udnyttet eller ikke sammenbragt i en kulturcollage.

Et felt af sportsamatører i Albertslund

'Sport' kan betraget som et distinkt felt, et objekt, der adskiller sig fra det at spille spil. Sporten indtager forskellige funktioner i andre felter, som en form for dannelse og karakterbygning som fag (idræt) i skolen (Bourdieu, 1993). 'En sund krop i et sundt legeme', som det så folkeligt og dansk hedder. Bourdieu siger noget mere interessant om den amatøristiske sport: det er en aristokratisk praktik analog til kunstnerisk praktik. Den er uden endemål, men har værdi i sig selv (apropos 'det gælder om at være med, ikke om at vinde'). Den træner mod, karakter og fair play imodsætning til 'win at all costs'. Den bygger på en udfoldelse af personligt initiativ og energi, modsat energien efter viden/skolær viden. Set med grovkornede sociologiske briller er sporten et middel til avancement med ikke-intellektuelle midler. De populære sportsgrene - som for eksempel fodbold - er associeret med ungdom og overskud af energi, mens golf snarere kan ses som et middel for borgerdyr og puttende i pressefolder til at udtrykke 'distinktion'.

For at konkretisere: lad mig prøve at beskrive hvilke mere konkrete detail-praksisser vi kan finde i et bestemt felt for amatørsports-udøvelse. Institutionaliseringsen af en karakterformende germansk ånd på civilsamfundsplan, dvs. den herskende hegemonis normalisering af uden-for-skolen eller uden-for-arbejde civilisering og disciplinering - også på dansk engang kaldet 'foreningskultur' - kan måske bruges som eksempel. Lad mig inden da lige sige, at denne måske

lidt akademiske omskrivning af 'foreningskultur' ikke skal læses som en fordømmelse af 'foreningskulturen'.

Der var engang en ungdomsafdeling i en lille sportsklub i en almindelig lille by, som der er 100vis af andre klubber landet over. Klubben var som så mange andre arena for en særlig kombinatorisk etos: et sted der er voksenstyret og institutionaliseret, men også et rum for ungdommelig frihed i en tøjlet forstand. Der var skruet ned for skolens disciplineringsetos, og der blev lagt vægt på frivillighed (modsat skolen, hvis vi lige ser bortset fra tidens toner om ansvar for egen læring mv). I de fleste velfungerende klubber blev klublederne og trænerne med tiden 'professionelle': dvs. de tog en række kurser inden for Dansk Idrætsforbund og også inden for den specifikke idræt, eller/og blev lært op af en ældre leder/instruktør. Undertegnede gennemgik både 'mesterlæren' og uddannelserne for at kunne videregive *både* den tekniske 'uddannelse' af bordtennisspillere såvel som struktureret social efter-skole oplevelser til de involverede, herunder bidrage til at børn var godt tilpas og blev bedre og dannede sportsudøvere. Trænings-pas (dvs. forberedte 2 timers forløb) var tilrettelagt med en kombination af disciplinerende, uddannende og også frihedsgivende elementer: dvs. et indhold der satte de involverede i selen til deres eget bedste, mente vi, med teknisk udvikling som mål, men som også gav dem mulighed for leg og løssluppenhed.

Elementerne var: opvarmning (inkl. strafelementer til dem der ikke optrådte som angivet, dvs. ekstra armbøjninger eller skammekrogen!), tekniske øvelser med fokus på alt fra *forhåndsloop* til bearbejde, frit spil, kamp, afspænding/stræk eller/og mental træning og alternative aktiviteter. En anden træner, der havde ungdomshold 1 (jeg havde ungdomshold 2) brugte mental træning, og introducerede her et meget fremmed element ind i den hyggelige, men også disciplinerende, danske foreningspraksis. Der blev længe stillet spørgsmål til dette, mens tekniske øvelser (og til en vis grad også opvarmning), for eksempel, blev accepteret som almindelig sund fornuft.

Som coach lærte man at mediere eller veksle mellem - efter den givne uddannelse og almindelig halvgod opdragelse - at give medlemmerne sportslige og tekniske kompetencer og med at give dem sociale oplevelser, tilhørsforhold og selvtillid og selvværd udover det tekniske. Det handlede om fair play (Bourdieu, 1993) om at være med og høre til - men også at gøre hvad der blev sagt!

Børnene kom for at få struktur, men ikke for meget eller så meget som i skolen. Hvis der var for meget *lal* og sad den uddannede træner en enkelt gang i hjørnet i blomsten af hans akademiske ungdom med et eksemplar af *Information* (ikke den rette læsning i en dansk forening) sagde spillerne, som nu trådte i karakter som *sportsfolk*: 'skal vi ikke træne noget'. Var der derimod alt for meget striks baghåndstræning, fik man følgende besked af *legende, spillende børn*: 'hvornår får vi *frit spil*', som det hed. Opvarmningen sås til tider som en voksenautoritær foranstaltning, men mest blot som et nødvendigt onde der gjorde spillerne mere klar til kamp: Spillernes kroppe kunne ikke følge ordentligt med til de mest krævende tekniske øvelser, hvis opvarmningen ikke var fortaget. På den måde lærte de, kropsligt, om nødvendigheden af at 'yde før man kan nyde' og rum-stere på den ønskede måde. Trænerne varmede som oftest selv op sammen med børnene for at virke som et godt eksempel. Træneren var ikke blot hjerne:

han/hun spillede også med og forventes at kunne meget mere end selv de bedste 1te holdspillere.

Post-skole sportsfeltet handlede stadig om læring og avancement, blive dygtigere, og samtidig om social aktivitet, sundhed, og 'sund' konkurrence, og om at modtage ros/ris for noget andet end ens gode/dårlige tyske grammatik. Der var flere eksempler - særligt på undertegnede hold 2, hvor det handlede lidt mindre om *sporten* end på hold 1. Når der var et barn, der havde det lidt svært, mindede det én om delopgaven som træner: at dette ikke blot var et felt for bordtennis, men også for sjov, varme og tilhørsforhold på andre planer end det bordtennismæssige. For nogle handlede det også om at *slå tid ihjel* (Bourdieu, 1993), og om at forældre ville have, at Bjarne skulle lave noget to eftermiddage om ugen.

Bjarne holdt op, og de bedre spillere begyndte at strides indbyrdes om placeringer på den interne *rangliste*. Efter gennemførte træningsøvelser fik spillerne mulighed for frit spil eller kamp om rangordenen. Der var dog også elementer af lige social omgang, en fri-fra-skole stemning, og det var trænerens opgave at sikre balancen i feltet - herunder opbygning af de forskellige kapitalformer. I dette felt af amatører i Albertslund var trænerens særlige instruktøruddannelser, herunder nogle kurser specifikke inden for Bordtennis, også med til at ensrette den måde, der skulle spilles på. Klubben udviklede sig fra at have en stribe trænere af et mere bricoleuristisk tilsnit - 'slå du bare baghånd på den måde, hvis det virker for dig' - til en ny filosofi: 'for at kunne udvikle dig som spiller, er du nødt til at holde på battet og slå på den og den måde - se blot på de bedste, og se blot hvad der står i instruktionsbogen. De nye trænere, heriblandt undertegnede, havde på kurser og gennem bøger lært at indpode spillerne den anden model ved at instruere og fysisk føre deres arme med den rætte bevægelse. Spillerne skulle 'skoles', men på den anden side var dette her også bare sjov, og de bedste ungdomspillere i klubben var allerhøjst tæt på sjællandsmesterskabet og ikke de bedste i landet.

Dette bordtennisklub/sportsforenings-felt havde sine specialister, institutioner og værdier (efter Broadys brug af Bourdieus begreber, 1991: 269) gennem coaches/trænere, uddannelser, underafdelinger, bestyrelse og betoning af teknisk træning, frit spil, 'juleturnering' med medbragte kager osv. For alle involverede, voksne som børn, stod der noget på spil, som groft sagt pegede i samme retning - avancement, gevinster og kapital på et andet plan end skolen, men for den nye generation af trænere, blev *stil* og mål mindre mytologi og bricolage, og mere ensrettet og 'professionaliseret'.

Belysningen af en institutionaliseret bordtennisklub som felt, og tidligere i artiklen de mere løst koblede subkulturer, viser at institutionalisering og fastlæggelse af rammer gør en forskel. Gadegruppen af unge og subkulturer, hvad enten vi taler om 70ernes punkere eller nutidens *wiggers* (white niggers), måske fra havnen?, er mere intuitivt reagerende mod en uoverskuelig mængde af tegn og situationer. Men hvad så, hvis vi bevæger os væk fra træner versus ungdomsmedlem-feltet i sportsforeninger, og over mod det litterære felt af poeter. Træneren er måske også poet og uden tvivl en del af flere felter. *Information*-læsningen, som jeg nævnte, kunne også tyde på et akademisk felt? Og hvad laver trænere om dagen og sidst på aftenen i hybler, når den sidste lukker og slukker i bordtenniskælderen. Ligeledes med ungdomsmedlemmerne, der også var en del af, eller ved at blive mobbet ud af, andre felter.

Pointen er, at med en vidvinkel, ville vi hurtigt få øje for, hvordan en række felter præger og kæmpe med/mod hinanden, eller smitter af på hinanden. Dette tyder på, at vi kan have gavn af at søge tilbage til tekstanalysen og kulturcollagen, for at analysere os frem til tegn på afsmitning og tilstedeværelse af mange feltpåvirkninger i et eller flere af felterne. Særlige kombinationer, eller mange 'medlemsskaber', stiller den enkelte unge i på en gang sårbar situation: hvem er du egentlig - apropos min ungdom: er du til bordtennis eller poesi, hva? Dette tilføjer dog også ressourcer eller spillebrikker til bondens/den unges manøvreren i tidens spil og rum, hvor mange stilarter og medlemsskaber ikke blot er en zappen, men et tegn på andre es i ærmetⁱⁱ. En mulighed for at undslå sig, eller hurtigt at kunne skifte og finde sammen med dem, der har den lidt federe mobil. Nogle har ikke så mange felter, dvs. ressourcer de er bundet til og som langsomt ændres, apropos hele debatten om 'netværk' osv.

I feltteorien handler det om manøvrer, strategier og grader af fleksibilitet inden for tilrettelagte rammer for 'rigtig' opførelse. Dette både for træneren, spilleren og vores consultant ovenfor, mens tekstteorien umiddelbart virker mere brugbar som supplement til at analysere feltoverlap og herunder et samplende feltrod af tegn og agent-positioner i mere 'løse' subkulturelle felter - som hos Bowie eller Roxy Music' og andre bands indflydelse på glamrock i 70erne (Hebdige, 1979). De to tilgange kaster hvert sit lys over den sociale virkelighed og fremhæver forskellige aspekter. Feltteorien virker vanskelig at anvende på mere dynamiske kulturcollager, fordi, i virkeligheden, rager en række felter ind over hinanden og påvirker hinanden. Det virker mere givtigt at lave feltanalyse af forholdsvis afgrænsede og isolerede institutionaliserede felter, som f.eks træner og spillerfeltet i bordtennisklubben og i foreningsverdenen. Feltteorien kan dog udforskes yderligere med et andet kodeord hos Bourdieu, nemlig *strategier* som bl.a. beskriver den tid, eller det rum - dvs. det interval - som agenter har og bruger i forbindelse med situerede handlinger, hvor de med både overvejelse, men også med en vis form for rutine (i det omfang den er tilstede og inkorporeret) træder til handling og forhandling. Det er så ikke regler der udhandles, men handlinger som er strukturerede og alligevel fleksible. En tiltagende hybriditet blandt unge er på en gang et udtryk for et overflodsamfund, men også et strategisk redskab, en strategisk væren, der giver en mulighed for nødvendige skift.

Hermed håber jeg at have præsenteret en foreløbig illustration af fordelene ved brug af såvel tekstteoretisk og feltteoretisk kulturanalyse af unges rum(steren) i det moderne samfund.

Litteraturliste:

Back, Les (1996) *New Ethnicities and Urban Culture*. London, UCL Press.

Barthes, Roland (1993) *Mythologies*. London, Vintage [1957].

Beasley-Murray, Jon, <http://www.art.man.ac.uk/spanish/staff/writings/bourdieu.html>

Bourdieu, Pierre (1990) 'Fieldwork in Philosophy' (3-33), i *In Other Words*. Stanford, Stanford University Press.

Bourdieu, Pierre (1993) 'How can one be a sportsman' i *Sociology in Question*. London, Theory, Culture & Society Series, Sage.

Broady, Donald (1991) *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus forfatterskap och den historiska epistemologin*. Stockholm, HLS Forlag. [pp. 266 - 294 'Fält']

Chambers, D., G. Valentine og T. Skelton (1998) 'Cool Places. An Introduction to Youth and Youth Cultures', i T. Skelton og G. Valentine (eds.) *Cool Places*. London, Routledge.

Cohen, Phil (1997) *Forbidden Games*. London, Centre for New Ethnicities Research, Working Paper 5, University of East London.

de Certeau, Michel (1984) *The Practice of Everyday Life California*, California University Press

Hebdige, Dick (1979) *Subculture. The Meaning of Style*. London, Methuen.

Hoggart, Richard (1957) *The Uses of Literacy*. London, Penguin

Hollway, Sarah og Gill Valentine (eds) (2000) *Children's Geographies. Playing, living, learning*. London, Routledge.

Høg Hansen, Anders (Oct. 2003) *Dialogue With Conflict. Jewish-Palestinian Educational Projects in Israel*. Nottingham, Nottingham Trent University, Theory, Culture & Society Centre [Upubliceret PhD afhandling].

Lévi-Strauss, Claude (1966) *The Savage Mind*. Oxford, Oxford University Press [1962].

Ristilampi, Per-Markku (2003) *Mim och verklighet. En studie af stadens gränser*. Stockholm, Brutus Östlings bokförlag.

Røgilds, Flemming (1993) 'Youthnicity. A Bridge between Young Immigrants and Danes?' i *Migration 18*.

Røgilds, Flemming (2000) *Charlie Nielsens rejse. Vandringer i multikulturelle landskaber*. København, Politisk Revy.

Sophie Alvi, Jamilla (2004) 'Børnene der bare er der...' i *MetroExpress*, København 2 april.

Willis, Paul E. (1978) *Profane Culture*. London, Routledge & Kegan Paul.

Artikel

7. Kompetencebegrebet – en artikel med kommentar

af Carsten Sestoft

Redaktørens institut gennemgår for tiden en såkaldt kompetence-proces i forlængelse af den fælleseuropæiske Bologna-proces, hvor det drejer sig om at reformulere uddannelsers målsætninger i kompetence-termer. I den anledning har jeg forsøgt at begribe, hvad kompetence-begrebet egentlig drejer sig om.

Det er ikke let at finde ud af. Faktisk synes det at være et af den slags plus- eller hurra-ord, som enhver nogenlunde efter forgodtbefindende kan udfylde med sine kæpheste. Af samme grund er ordet sommetider både anvendeligt og frugtbart. Men hvis man indsætter begrebet i konteksten for management-filosofi, synes det også at have nogle betænkelige sider.

Om ordets historie kan man med fordel læse Stefan Hermanns artikel i undervisningsministeriets tidsskrift *Uddannelse* (2003) på adressen <http://udd.uvm.dk/200301/udd200301-01.htm?menuid=4515>

Her fremgår det, at ordet i nyere tid har skiftet fra juridisk brug, hvor kompetence vil sige den juridisk garanterede ret til at foretage sig noget, til en brug i Human Ressource Management, som i kombination med læringsbegrebet er blevet taget op i pædagogikken.

Kompetence-begrebet er stort set altid defineret som den positive modpol til de negativt vurderede kvalifikationer i en modsætning mellem det dynamiske og statiske eller levende/døde eller åbne/lukkede. Altså en modsætning af den slags, som også lå bag de konservative revolutionæres mytologier i 1920ernes Tyskland (1) eller bag 1970ernes franske management-filosofi (2) eller bag 1960-70ernes nye filosofiske venstrefløjshytologier (3). Kvalifikationer opfattes således i Human Ressource Management som "statiske, snævre og knyttet til den faglige opdeling af viden i fag og arbejdsdelingens adskillelse og specialisering af funktioner" (Hermann, s. 3), hvorfor de er fortidige, passé. Kompetencer er derimod handlingsrettede, situationstilpassede og personlige, dvs. en integreret del af personligheden og dermed ikke noget *ydre* som kvalifikationer; til gengæld fremmer de også den såkaldte videndeling.

Begrebet om kompetencer fremmaner således billedet af en ideel adfærd, som karakteriseres gennem sit mytologiske modbillede. Hvad dette egentlig vil sige, bliver noget tydeligere, hvis man forbinder forholdet mellem kvalifikationer og kompetencer med nyere forestillinger om viden i organisationer.

Den indledningsvist mysteriøse distinktion mellem sammensætninger af ordet 'viden' og andre substantiver med og uden binde-s viser sig her at være afgørende - altså skellet mellem videndeling og vidensdeling, videnssamfund og videnssamfund, videnregnskab og vidensregnskab. Fraværet af binde-s'et udtrykker ikke blot handelshøjskolernes sproglige uformåen, men udtrykker den samme mytologiske forestilling om viden, som ligger i kompetence-begrebet.

Det er vidunderligt tydeligt i en tekst om videnregnskab af Ib Ravn (4), der er konsortieleder på Learning Lab Denmark og ph.d. fra USAs ældste business school, Wharton School ved University of Pennsylvania. Her modstilles "afspejlingsviden", som deler egenskaber med kvalifikationer (særligt den statiske karakter), og "handlingsviden", der også kaldes kompetencer (s. 9) og i sagens natur er mere dynamisk.

Det er værd at citere definitionerne af afspejlingsviden og handlingsviden i deres fulde udstrækning:

"Afspejlingsviden er den klassiske akademiske viden, der foregiver at afspejle en ydre, objektiv virkelighed. Afspejlingsviden er statisk og rummes i lagre: fakta i en statistik, bytes på en harddisk, rapporter på en hylde, kongerækker i hovedet på en skoleelev. Den læres gennem studier og fra katedre. Målet med afspejlingsviden er det korrekte og sande, og den påstås at være værdifri.

Handlingsviden er viden forstået som det, der giver handlinger form, retning og mening. Den er aktiv, kropslig, sanselig og involveret i verden, ikke på afstand af den. Den kaldes også kompetencer, færdigheder og knowhow. Eksempler er at cykle, føre en samtale, rådgive, mægle. Målet med handlingsviden er at hjælpe mennesker til at foretage den bedst mulige handling. Den forudsætter således værdier og stræber i sit væsen efter det gode liv i det gode samfund." (s. 8-9)

Man bemærker for det første mistænkeliggørelsen af den akademiske viden ("foregiver", "påstås") og for det andet opvurderingen af den mere sexede handlingsviden, der er "kropslig" og "sanselig"! Det fremgår tilmed, at handlingsviden er den "undertrykte tvilling til afspejlingsviden" (s.9), og så kan det jo næsten ikke blive bedre...

De to slags viden giver sig i Ib Ravns tekst også udslag i forskellige rumlige organiseringer. Til afspejlingsviden svarer et univer-sitetsinstituts "lange gange med kontorer der henligger halvtomme i finsk tungsind", mens handlingsviden udvikles og deles i "tæt-lave kontorlandskaber", der stimulerer "den sydlandske dynamik, som skabelsen af handlingsviden forudsætter" (s. 9-10). Man kommer her til at tænke på Bourdieus artikel om Montesquieu-effekten... (5)

Man ser altså et overdetermineret mytologisk system, hvor kvalifikationernes afspejlingsviden er nordlig og usanselig (dvs. dobbelt kold), statisk, skoleagtig (inkl. det undertrykkende hierarki mellem lærer og elev) og tilmed løgnagtigt foregivende, mens den fyrige og sexede kompetence-handlingsviden er varm, levende, uhierarkisk og bekender sig til værdier, således at den tilmed er moralsk overlegen.

Set i et mere sociologisk perspektiv forekommer denne mytologi at udtrykke to ting. For det første en nedvurdering af alle slags skoler og deres kundskaber, fra folkeskolen til universitetet, dvs. en nedvurdering af kulturel kapital. For det andet en opvurdering af handlingsevne og handling overhovedet, som med sin forbindelse til personligheden hører til habitusens område: det der er dybt indfældet og kropsliggjort i personen.

Denne de kompetentes handlingshabitus kan man nu fremsætte to hypoteser om. Den ene er, at den indirekte og muligvis utilsigtet udtrykker en overklasse-habitus i almindelighed og i særdeleshed den slags habitus, som de økonomisk rigeste besidder. Altså en habitus, der er funderet i en selvsikkerhed (selvtillid, selvverd etc.), som gør det muligt at begå sig uden at være usikker i talrige sammenhænge; måske en slags diplomatisk evne, som når den ikke udelukkende er baseret på arrogance ofte - pga. den symbolske vold - vil fremtræde som et plus i sociale sammenhænge (som hos godsejeren, der kan udvise venlighed over for sine bønder på en helt anden måde end hans forvalter kan, fordi det er sidstnævntes opgave at udøve den strukturelle vold, som godsejeren selv holder sig på en vis afstand af).

Den anden hypotese er, at handlingshabitusen er udtryk for den modelkarakter, som erhvervslivets ethos har over hele samfundet, og som sætter handling (især den vellykkede handling, der kan ses på bundlinien) over viden og erkendelse. I så fald ville

handlingshabitusen snarere være et paradigmatisk udtryk for middelklassens gode vilje til at leve op til diffuse fordringer fra omverdenen, idet 'stedet', hvorfra fordringen udgår, snarere er en strukturel logik end en klassehabitus. Sandsynligvis er der et element af sandhed i begge hypoteser.

Dermed udtrykker kompetence-begrebet også den forskydning i magtfeltet, som Bourdieu har beskrevet i *Distinction*: "Økonomiens nye ledere finder i den nye kultur, som de er udstyret med, og som er en rationalisering af deres verdensanskuelse, der tenderer mod at sætte sig igennem med udviklingen af management som en del af den økonomiske videnskab, følelsen af at have ret til at bestemme over styringen af samfundet. Således erstattes modsætningen mellem den intellektuelles "interesseløse kultur" og borgerskabets kulturelle "indskrænkethed" [l'inculture], der forbliver fanget i dets praksis' vulgære interesser, med modsætningen mellem den intellektuelles unyttige, uvirkelige og virkelighedsfjerne kultur og den økonomiske og polytekniske kultur hos "moderne managers", der er handlingsorienteret uden at kunne reduceres til uværdigheden i en simpel praksis." (6)

Med andre ord var den kulturelle kapital allerede i 1979 ved at tabe dominans til den økonomiske kapital, bl.a. fordi sidstnævnte i stigende grad erhvervede sig den form for pseudo-kulturel kapital, som man får på business schools.

Så på den måde udtrykker kompetence-begrebet muligvis den økonomiske overklasses revanche over for de uddannede ved at almengøre dens så at sige medfødte kompetencer over for de kvalifikationer, som alle i princippet kan tilegne sig (men som overklassebørn ofte finder det for anstrengende at beskæftige sig med). Og den udtrykker desuden den stigende samfundsmæssige dominans af erhvervslivets værdier over kulturelle værdier.

Men som sagt er dette kun en dimension af begrebet. Hvis man ignorerer mytologierne, kan begrebet om kompetencer godt være en relevant måde at reformulere målsætninger for uddannelse på en lidt mere abstrakt måde. Omend man i behovet for at reformulere uddannelsesmålsætninger måske også kan ane den stigende dominans for erhvervslivet.

Noter

(1) Se Bourdieus *L'ontologie politique de Martin Heidegger* (Minuit, 1988), s. 15-50

(2) Se Luc Boltanski & Bourdieu: "La production de l'idéologie dominante", *Actes de la recherche en sciences sociales*, nr. 2-3, 1976; artiklen findes i uddrag i Bourdieus *Interventions* (Agone, 2002).

(3) Se f.eks. Louis Pinto: "Politiques des philosophes (1960-1976)", *La Pensée*, nr. 197, februar 1978

(4) Se <http://www.ibravn.dk/231-amphion-vr-98.htm>

(5) ... i *Ce que parler veut dire* (1982) eller *Language and Symbolic Power*. Montesquieu-effekten betegner produktionen af pseudovidenskab gennem rationalisering af fordomme som i Montesquieus klimateori i *L'Esprit des lois*.

(6) *La Distinction* (Minuit, 1979), s. 361; *Distinction*, s. 315. (Det 'polytekniske' ved moderne managers er en henvisning til, at datidens franske managers ofte var rekrutteret fra Ecole Polytechnique; det har ændret sig siden, jf. *La noblesse d'Etat/State Nobility*.)

Nogle kommentarer til ovenstående

af Camilla Gregersen

Selv om jeg sagtens kan se, at det er logisk konsistent at se en modstilling mellem kompetencer og kvalifikationer, som du gør det i sætningen: "Set i et mere sociologisk perspektiv forekommer denne mytologi at udtrykke to ting. For det første en nedvurdering af alle slags skoler og deres kundskaber, fra folkeskolen til universitetet, dvs. en nedvurdering af kulturel kapital." - så mener jeg, at ordet kompetencer oftest bruges sammen med pres for øget faglighed. Et lille klip fra UVM til at illustrere mine ord:

"Men det betyder ikke, at der fremover skal lægges mindre vægt på elevernes alsidige personlige udvikling. Valget står ikke mellem - på den ene side - en faglig stærk skole og - på den anden side - en faglig svag skole, hvor der satses på personlig udvikling og almene kompetencer." (Ulla Tørnæs i Elevernes alsidige personlige udvikling side 1, del af Fælles Mål 2003)

For mig at se handler al denne snak om kompetencer om at kolonisere en del af vores væsen, der ikke har stået til rådighed for arbejdsmarkedet. Nu skal alt bruges i konkurrencen (om hvad står ikke klart udover blind øget vækst). Og det er en meget uskøn alliance af nyliberale erhvervsledere, konservative

kundskabsfaglighedstilhængere samt såkaldt "progressive" pædagoger, der enes om at hylde udviklingen af de personlige kompetencer. Det er i øvrigt ikke noget nyt, idet det grundlæggende danske uddannelsespolitiske rationale i hvert fald siden WWII har været at sikre den økonomiske vækst gennem dels personlig udvikling (nu kaldet kompetencer) og boglige færdigheder.

Så derfor ser jeg ikke kompetencer i et modsætningsforhold til mere konservative kræfter, der kæmper for de boglige dyders bevarelse. Der er tværtimod tale om en forening af de to positioner.

Men jeg tror du har ret i, at den øgede vægning af kompetencer kan føre til et lidt ændret reproduktionsmønster (jævnfør magtforholdet mellem økonomisk og kulturel kapital) - men det vil ikke ændre ved, at det vil være en reproduktion af de gældende magtforhold, hvad du da heller ikke skriver.

Redaktørens svar til Camilla

Vi taler nok ud fra kendskab til forskellige hjørner af kompetence-diskussionen: Jeg ved ikke noget om dets virkninger i folkeskolen, men det lyder meget plausibelt, at kompetence-begrebet dér faktisk kan gå hånd i hånd med et ønske om øget faglighed. Det viser sådan set blot, hvor forvirret og upræcist begrebet er. Ikke destomindre står kompetence-ideologien i dens rene form inden for Human Ressource Management altid i modsætning til kvalifikationer; det er stort set den eneste ubetvivlelige bestemmelse.

At begrebet ofte indebærer en kolonisering af hidtil "private" og uudnyttede dele af menneskene, er vist til gengæld uomtvisteligt; det er også pointen i den citerede artikel af Stefan Hermann.

- Her sluttede debatten så - foreløbig - men det kunne jo være, at andre havde meninger om kompetencer. Hexis-bestyrelsen har planer om et heldagsseminar om kompetence-begrebet, nye ledelsesteknologier o.l. i den knap så nære fremtid.